

REHBERLİKTE ÖNLEME HİZMETLERİ

Fidan KORKUT *

PREVENTION SERVICES IN GUIDANCE

ABSTRACT

Aim of this article is define the prevention that is one of the four functions of guidance. In addition some general preventive activities, some points that must be taken in to consideration, some preventive activities about problem areas of guidance are discussed and is added some suggestions.

Key words: *Prevention in guidance, prevention activities.*

GİRİŞ

Son yıllarda psikolojik danışma ve rehberlik alanının görevlerinden söz ederken, sağlığın artırılması (Kolbe, 1997; Bond ve Burns, 1998), yeterlik kazandırılması ve artırılması (Albee, 1996) çocuklarda olumlu gelişmenin artırılması ya da olumlu gençlik gelişimini sağlanması (Catalano, Berglund, Ryan, ve ark. 2002), iyilik halinin (wellness) artırılması (Cowen, 2001; Munoz, Mrazek ve Haggerty 1996; Omizo ve Omizo, 1992; Cowen, 1997); yetkinleştirmenin artırılması (empowerment) (McWhirter 1991; Wiley ve Rappaport, 2000); psikolojik dayanıklılığı artırılması (resilience) (Cowen, 1994, 2001; Lambie, Leone ve Martin, 2002) gibi kavramlardan söz edilmesinde bir artış vardır. Psikolojik danışma, sağlıklı gelişimle ve ideal zihinsel sağlık ile ilgili bir alan olduğu için bu konudaki artış şaşırtıcı değildir. Zihinsel sağlık alanında sadece yaşanan sorunların aza indirilmesine değil aynı zamanda günlük işlevlerin olumlu niteliklerinin artırılmasına da gereksinim vardır (Magyary, 2002). Başka bir deyişle sorunlu davranışlarla ilgilenmek kadar sağlıklı davranışları artırmak da danışmanlığın önemli bir boyutudur.

Durlak (1997) sağlığın niteliğini artırmaya yönelik çabaları, önleme müdahalesi olarak ele almaktadır. Ayrıca, çocuklarda sosyal duygusal davranışsal ve bilişsel gelişimi artırma, problem davranışları önlemenin anahtarı olarak görülmeye

* Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi, Doç. Dr.

başlaması da (Grant, 1992; Akt: Catalano ve ark., 2002) sağlıklı davranışlar ve önleme kavramı arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Önleme müdahalelerinin rehberlik hizmetlerinde kullanılması bu yazının ana temasıdır. Aslında önleme kavramı çok geniş bir alanı kapsar ve genel olarak toplumlar için de önleme çalışmalarından söz edilebilir (Gibson ve Mitchell, 1995):

A. Sağlıklı yaşamayı tehdit eden etmenleri önlemek; böylece hastalıklara karşı bağışıklık kazandırmak, her türlü sağlığın niteliğini daha da artırmak.

B. Güvenliği tehdit eden etmenleri önlemek; ekonomik kayıplara karşı sigorta, iş güvenliği için anlaşmaları, suçu önlemeye dayalı yasal düzenlemeler yapmak gibi

Bu genel yaklaşımda tüm sağlığa ve yaşamın her alanına yönelik bir çaba görülmektedir. Önlemenin rehberlik hizmetlerindeki tanımı ise daha farklıdır. Myrick'e (1993) göre psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin krize müdahale edici, çare bulucu-iyileştirici, gelişimsel ve önleyici olmak üzere dört temel işlevi vardır. Bu işlevlerin her biri rehberlik hizmetleri içinde yer alması gereken çok önemli, birbirini tamamlayıcı rollere sahiptir. Hem bunun bir gereği olarak hem de, çare bulucu-iyileştirici çabalardan çok daha pratik ve ekonomik olduğu için rehberlik hizmetlerinde önleme çabalarının üzerinde durulmasında yarar olabilir. Psikolojik sağlık alanındaki önleme anlayışı tıptaki halk sağlığı anlayışından esinlenmiştir. Bu anlayışta halkı sağlık konusunda bilinçlendirmek, hastalıklardan korunmanın yollarını öğretmek gibi temel özellikler vardır. Benzer biçimde psikolojik sağlık hizmetlerinde de düzeltilmesi daha fazla bilgi, emek, masraf ve zaman gerektirecek sorunların çıkmasını engelleyecek önlemler alınarak ya da sorunlar kangrenleşmeden erken müdahalelerle bu işlev yerine getirilebilmektedir.

Rehberliğin Önleyici İşlevi ve Tanımı

Psikolojik sağlık alanında önleme farklı yazarlar tarafından, farklı tanımlanmaktadır. Sözlük anlamında bir durumun olmasının önüne geçmek, önlemek anlamında ele alınırken önlemenin profesyonel anlamda bu kadar basit bir tanımı yoktur. Caplan (1964) önleyici sağlık yaklaşımlarını temel, ikincil ve üçüncül önleme olarak üçe ayırarak temel önleme çalışmalarını hepsinin atası olarak kabul etmektedir. Bu ayrıma göre temel önleme, toplumdaki tüm sağlıkla ilgili bozuklukların olmasını ya da tekrarlamasını azaltmaya yönelik çabalardır ve henüz etkilenmemiş kişileri hedeflemektedir. İkinci önleme çalışmaları henüz olmuş olayların süre ve sayı olarak yayılmasını engellemek amaçlı çabalardır ve ilk sorunlar görüldüğünde gerçekleştirilir. Üçüncü önleme çalışmaları ise bu sorunların sonucunda oluşan bozuklukları, eksiklikleri azaltmayı hedeflemektedir ve geleneksel tıbbi modellere daha yakındır.

Bu üçlü model öncelikli olarak fiziksel hastalıklar için geliştirildiğinden psikolojik sağlık için kullanılmasındaki birinci zorluk, sosyal ve psikolojik sorunların etiolojilerinin belirsiz ve karmaşık olmasıdır. Çoğu fiziksel hastalığın tersine çoğu psikolojik kökenli sorunların ve eğitim alanındaki problemlerin kaynağı belirsizdir. Bu konuda araştırmalar yapılırsa, bazı etmenlerin rolü üzerinde durulsa da bu

konuda fiziksel hastalıklar kadar net yanıtlar verilememektedir (Albee, 1996). Uygulamada da önlemenin bu üçlü gruplaması arasında ayırım yapmak sıklıkla zordur. Çoğu durumda öğrencileri az ya da çok riskli olarak ayırmak pratik değildir. Sonuç olarak temel ve ikincil önleme çalışmalarının ayırımını yapmak çok zordur (Cowen, 1986; Kaplan, 2000; Romano ve Hage, 2000). Genel olarak önleyici rehberlik hizmetleri, gelecekte istenmeyen olay ve durumların önlemek için şimdiden bazı önlemler almak ya da seçenek olarak gelecekte istenen olay ve durumları arttırmak için bazı etkinliklerde bulunmak biçiminde tanımlanabilmektedir (Albee ve Ryan, 1998). Bu tanımın ikinci kısmı var olan sağlık düzeyini artırma anlayışını barındırmaktadır.

Benzer biçimde önleme bakış açısının patoloji değil sağlıkla ilgili olduğunu söyleyen Conyne (2000), öncelikle temel önleme çalışmalarının üzerinde durmanın gerektiğini belirterek sadece temel önleme düzeyinin gerçek anlamda önleme olduğunu savunmaktadır. Bu yazıda da Conyne'nın (2000) görüşlerine dayanarak önleme kavramı, temel önleme anlamında ele alınmaktadır.

Conyne (1983) tarafından yapılan tanımda temel önleme çalışmalarının tüm temel niteliklerini görmek olasıdır. Ona göre temel önleme çalışmaları: proaktif ve toplum temellidir. Risk altında olan ya da olma olasılığı olan kişilerin potansiyel sorunlarını önceden görüp, gerçek müdahalelerden önce dolaylı ya da dolaysız olarak verilen bir hizmettir. Bu müdahaleler risk altındakilerin duygusal sağlıklarını artırmak aracılığı ile onları hem korumayı hem de daha yeterli olmalarını sağlayarak zarar verici ortamlarla karşılaştığında, hastalıkların tekrar oranını azaltmayı hedeflemektedir. Tanımda yer alan her öge aslında temel önleme çalışmalarının kimlere, ne amaçla, neyi hedefleyerek, nasıl yapılacağını ipuçlarını da vermektedir.

Zihinsel sağlık ve duygusal bozukluklar için temel önlemedeki iki yaklaşımdan ilki medikal, hastalık odaklı yaklaşımdır. İkincisi ise rehberlik hizmetlerinin de kullandığı, sosyal yeterlikler, kişiler arası problem çözme eğitimi aracılığı ile özsaygıyı yükseltici, sosyal güç ve psikolojik dayanıklılığı oluşturucu ya da artırıcı nitelikli daha pratik, daha ucuz, çözüm odaklı yaklaşımlardır (Svanberg, 1998). Sonuç olarak temel önleme, sağlığı artırma ve sosyal yeterlik üzerine odaklaşmaktadır (Elias, 1995). Önleme çalışmalarının önemli ve etkili olduğuna ilişkin bazı araştırma sonuçları vardır. Rowney ve Quinn (2000) bazı önleme çalışmalarının öğrenci davranışlarında ciddi değişikliklere yol açtığını ve disiplin sorunlarını azalttığından, bazılarının başarıyı arttırdığından söz etmektedirler. Durlak (1997) kayda değer başarılar elde eden zihinsel sağlık, eğitim ve fiziksel sağlık alanında ve ailelerle gençlerle ve çocuklarla yapılmış 1200 den fazla önleme çabalarının sonuçlarını gösteren araştırmanın varlığından söz etmektedir. Kenny, Waldo, Warter ve Barton (2002) okul temelli önlemeyle ilgili yazılarında uygulamada başarılı olan bir dizi önleme çalışmasından söz etmektedirler. Önleme amaçlı hazırlanan etkili programların sadece önleyici değil aynı zamanda geliştirici işlevinin de olması (Baker 2000) onların önemini daha da anlamlı hale getirmektedir. Temel önleme

çalışmalarının önemli olmasının bazı nedenlerini Schmolling, Youkele ve Burger (1989) şu şekilde sıralamaktadırlar:

1. Temel bir hastalık ya da bozukluk sadece tedavi yolu ile giderilememekte ya da azaltılamamaktadır.
2. Gereksinilen her durum için tedavi edecek yeterli sayıda insan kaynağı yoktur ve sağlanamaz.
3. Toplumlar önlenebilecek hastalıklar ve davranış bozuklukları için çok fazla kaynak harcamaktadır.
4. Duygusal ve davranışsal bozukluklar kişisel olarak yoğun acılara yol açtığı için önlenememesi durumunda insanların ödediği bedel çok ağırdır (Akt: Gibson ve Mitchell, 1995).

Görüldüğü gibi önleme çabalarının önemli olduğu ve ciddiye alınması gerektiği çarpıcı biçimde dile getirilmektedir. Sweeney de (2002) danışmanlık mesleğinin giderek önleme ve iyilik halini artırma amaçlı çabalara yöneldiğini belirtmektedir. Son zamanlarda önleme çalışmalarına önem verilmesini ve bu konudaki çalışmaların artmasını Reese (2002) danışma psikolojisi alanının köküne dönmesi anlamında yorumlanmaktadır.

Okullar ve Önleme Çalışmaları

Önleyici hizmetler en büyük etkiyi çocuklar ve gençler üzerinde yapmaktadır. O nedenle bu tür etkinliklerin olabildiğince erken yaşlarda başlaması etkililiğini de artırıcı olabilmektedir. Bu etkinliklerin yerine getirilmesi için tüm sağlıkla ilgili kuruluşlar, aileler, toplumun diğer kaynakları kullanılabilir. Öte yandan okullar çocuk ve gençlerle anlamlı ve devamlı ilişki içinde oldukları zorunlu kuruluşlardır ve sağlığın artırılması için en mantıklı yerlerdir (Price, Cioci, Penner & Trautlein, 1993; Akt. Abreu and Newcomb, 2002). Zihinsel sağlık profesyonelleri açısından okulların uç ana rolü olduğunu belirten Cowen (1997) bunları ciddi sorunları olan çocukların tanı ve tedavisi; riskteki çocuklar için erken tarama ve ikincil önleme çalışmaları ve yeterlikleri artırıcı, sınıf ve okul çevresini ve okul-aile-toplum işbirliği ile iyi olmayı artırıcı değişiklikleri vurgulayan temel önleme çalışmaları yapmak olarak sıralamaktadır. Okullar hastalıkları önlemek ve sağlığı artırmak için yaşam becerilerinin öğrenildiği en uygun kaynaklara sahip olduğu için toplum giderek sağlıklı yaşam stillerini artması için okul temelli programlar araştırmaya başlamıştır (Neumark-Sztainer, Martin ve Story, 2000). O nedenle okul temelli önleme çalışmalarının yapılması daha anlamlı ve etkili görünmektedir. Ayrıca ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin özellikle okullarda yaygın olması da (Dogan, 2001; Yıldırım ve Ergene, 2001) bu etkinlikleri daha anlamlı hale getirmektedir. Okul sistemi içinde temel önleme çalışmalarının nasıl yapılması gerektiği Shaw ve Goodyear (1984) tarafından şu şekilde sıralamaktadırlar:

1. Bazı temel önleme etkinlikleri bireysel ilişkileri içerse de bireysel yönelimli olmaktan çok grup yönelimli olmalıdır.

2. Son zamanlardaki yaşantıları ya da yaşam durumları nedeni ile böyle uygulamaların risk oluşturabileceği kişilerle beraber henüz önemli bir uyumsuzluk yaşantısı olmayan gruplar hedeflenmelidir.

3. Hem psikolojik sağlığı daha iyi hale getirme hem de uyumsuzluğu önleme potansiyeline sahip, kuramsal bilgilere temellendirilmiş, güvenilir, sağlam ve bu iş için amaçlı olarak hazırlanmış bir programa dayalı olmalıdır.

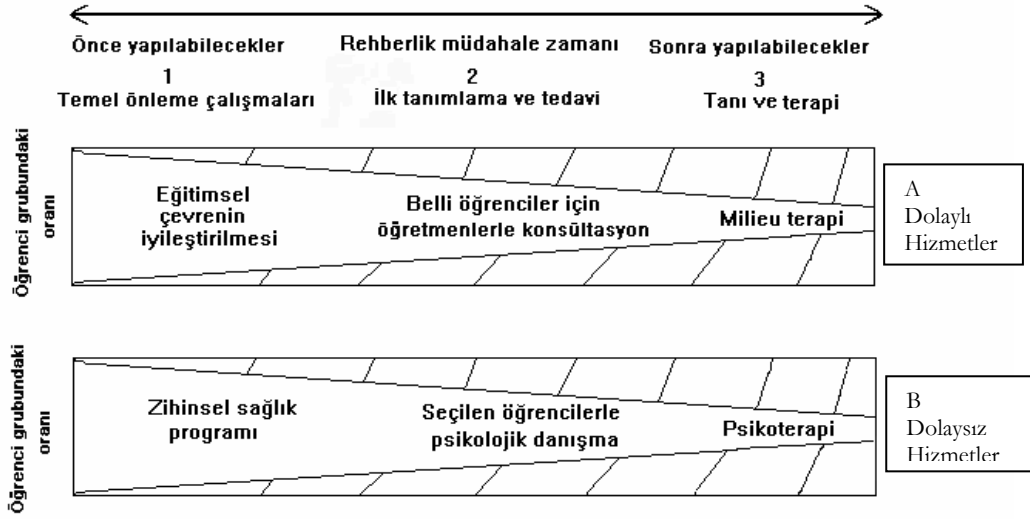
4. Okuldaki öğrenme problemleri ve bu problemlere katkıda bulunan davranış problemlerine yönelik olarak çalışmak da temel önleme etkinlikleri için uygun hedeflerdir.

Bir okuldaki temel önleme çalışmaları psikolojik danışmanların, yöneticilerin, öğretmenlerin edilgen değil etkin biçimde planlamaya ve uygulamaya katılmalarını gerektirmektedir. Planlama aşaması da psikolojik danışmanlarla eğer okulda varsa program geliştirme uzmanlarının işbirliği etkili program hazırlamada önemli bir noktadır. Romano'nun da (2002a) vurguladığı gibi "tek vuruşluk" programlar yeterli olmadığı için uzun süreli programlara gerek vardır. Ana babalarla yapılan işbirliğinin ve onlara yönelik olarak düzenlenen bazı eğitimler de önleme çalışmalarında çevrenin de dikkate alınmasının bir gereğidir. Önleme çalışmalarının etkililiği okul, aile ve toplum güçlerinin işbirliği yapması halinde artmaktadır. Çevresel gerçekleri dikkate almayan önleyici çalışmaların başarıya ulaşamayacakları pek çok yazar tarafından vurgulanmaktadır (Catalano, Berglund, Ryan ve ark., 2002; Winett, 1998).

Önleme çalışmaları ve zihinsel sağlık meslekleri

Önleme çalışmaları, doğal olarak zihinsel sağlık mesleklerinin hepsinde yer alan bir özellik göstermektedir. Bu amaçla psikolojik danışmanın yanı sıra psikiyatri (Caplan, 1964), psikoloji (Albee, 1998), sosyal çalışma, (Perry ve ark., 1996) gibi alanlar da önleme çalışmaları yapmaktadır. Bu amaçla Amerikan Psikoloji Derneği, 17. bölümünün bünyesine önleme birimi oluşturmuştur. Ayrıca Amerika'da, Ulusal Zihinsel Sağlık Enstitüsünde 1979 yılında kurulan bir önleme ofisi yer almaktadır (Kleist ve White, 1997). Önleme çalışmalarının diğer rehberlik programlarıyla ve zihinsel sağlık meslekleriyle ilişkisini gösteren, Baker ve Shaw (1987) tarafından geliştirilen, basit bir model Şekil 1'de sunulmaktadır.

Şekil 1. Temel Önleme Çalışmalarının Diğer Zihinsel Sağlık Programları İle İlişkisi.

Bu modelde psikolojik hizmetler, temel önleme, ilk tanımlama ve tedavi (psikolojik danışma gibi çalışmalar) ve tanı ve tedavi (klinik temelli, psikoterapötik yardım) biçiminde ele alınmaktadır. Şekilde, temel önleme çalışmalarının büyük bir öğrenci grubuna yapılabileceği ve etkili olarak gerçekleştirilmesi halinde sonraki hizmetlere gereksinim duyacakların sayısında azalmaya yol açacağı şematik olarak gösterilmektedir. Şöyle ki etkili olarak gerçekleştirilmesi halinde önleme çalışmaları, psikolojik danışma yardımına gereksinim duyanların sayısının azalmasına, dolayısıyla klinik psikologa ya da psikiyatriste gereksinim duyanların sayısında azalmasına ciddi rol oynayabilmektedir. Modelde yer alan dolaylı ve dolaysız hizmetler fikri Shaw'a (1986) aittir. Ona göre dolaysız hizmetler danışmanlar, psikologlar tarafından çocuk ya da gençlere sağlanır. Dolaylı hizmetler ise aynı profesyoneller tarafından yetişkin kişilere yönelik olarak yetişkinlerin işlevleri iyileştirildiğinde çocuk ve gençlerininkinin de iyileşeceği fikrine dayanarak gerçekleştirilir. Bu anlamda önleme hizmetlerinde işbirliği amacıyla ana baba ve öğretmenlerin bazı becerilerini daha iyi hale getirmek amacıyla eğitilmeleri çok önemli yer tutmaktadır.

Bazı önleme teknikleri

Temel önleme hizmetlerini gerçekleştirmede kullanılacak pek çok yol ve teknik vardır ve bunlar gereksinimlere, koşullara göre zenginleştirilebilir. Baker ve Shaw (1987) tarafından önerilen tekniklerin bazıları kısaca şöyle özetlenebilir:

1. İletişim becerilerini öğretmek. Bu teknik bireylerin dinleme ve tepki verme becerilerini iyileştirmeyi hedeflemektedir. Öğretmenlere ve ana babalara dolaylı etki yaratmak için verilebilirken çocuklara doğrudan kişiler arası ilişkilerini iyileştirmek için verilebilmektedir.

2. Psikolojik eğitim vermek. Bu teknik, yetişkinlerden çok çocuklara yöneliktir ve amaçları ve uygulanma yolları açısından farklılık gösterebilmektedir. Psikolojik eğitim vermenin amacı kendini ve başkalarını daha iyi anlamayı sağlamaktan, kişiler arası ilişkilerin ilkelerine yönelik daha çok bilişsel bilgiler vermeye kadar değişen oldukça geniş bir yelpazeyi kapsayabilmektedir.

3. Davranışsal yaklaşımlar kullanmak. Önleme çalışmalarının hedeflerini karşılayabilmek için genellikle stresle başa çıkma, etkili davranma eğitimi (assertiveness training), sosyal problem çözme, yeniden bilişsel yapılandırma, duygusal hayal, kademeli olarak kas gevşetme gibi bazı davranışsal yaklaşımları uygulamak gerekmektedir.

4. Mesleki eğitim verme. Bu teknik mesleki rehberlikle ilgilidir ve ilkokuldan liseye kadarki dönemde bulunan öğrencileri hedeflemektedir.

5. Çocuklarda yeterlilik gelişimini sağlamak. Kişisel yeterliliği artırıcı çalışmalar yapılmasını içermektedir. Calatano ve arkadaşlarına (2002) göre sosyal, duygusal, bilişsel, davranışsal, moral olmak üzere yeterliliğin beş alanı vardır.

6. Uygun olmayan çevre koşullarını düzenlemek. Çocukların performansını etkileyen değişkenlere odaklanarak engelleyici ya da zenginleştirici olan değişkenlerin belirlenmesini ve bu konuda önlemler alınmasını amaçlamaktadır. Basit olarak ışıklandırma, duvar rengi, ısınma gibi tek bir özellik de, sınıf yapısı, sınıf içi ödül sistemi gibi daha karmaşık özelliklerle de ilgilenmeyi içermektedir.

7. Temel önleme çalışmalarının değerlendirilmesine yönelik çalışmalar. Temel önleme çalışmalarında psikolojik testlerin kullanılması son derece sınırlıdır. Esas olarak risk gruplarını ve kişileri ayırtedilmek ve öğrenme ortamlarının analizi yapmak üzere iki amaç için kullanılmaktadır.

Bu etkinler ve tekniklerin bir kısmı başka araştırmacılar tarafından da önerilmektedir (Botvin ve Dusenbury, 1989; Caplan ve Caplan, 2000; Capuzzi ve Gross, 2000; Conyne, 1997; Cowen, 1982; Elias, Bruene-Butler ve Blum, 1997; Newsome ve Gladding, 2000).

Problem alanlarına göre önleme etkinlikleri

Önleme etkinlikleri rehberliğin her alanında kullanılabilir özelliktedir. Araştırmacı tarafından rehberliğin problem alanlarına göre önleme amaçlı olarak yapılabilecek etkinlikler Şekil 2de sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Şekildeki bilgilerden hareketle rehberlik hizmeti verilirken yapılan bazı etkinliklerin önleyici işlevlerinin olduğu görülmektedir. Aşağıda sözü edilen etkinliklerin bazılarının hali hazırda psikolojik danışmanlar tarafından yerine getirilmektedir. Rehberliğin tüm işlevlerinin binişik olması (Myrick, 1993) nedeniyle bu durum olağandır. Öte yandan her işlev kendine özgü bazı niteliklere sahip olması nedeniyle önlemeye dayalı bu hizmetlerin daha etkili biçimde gerçekleştirilebilmesi için psikolojik danışmanların bilimsel temeli olan, uygulanabilir programlara gereksinimleri vardır.

ŞEKİL 2 Problem Alanlarına Göre Yapılabilecek Bazı Önleyici Etkinlikler

Problem alanına göre rehberlik	Önleme adına yapılabilecek bazı etkinlikler
Mesleki rehberlik	Mesleki eğitim verme, Meslekleri tanıtmaya,
Eğitsel rehberlik	Etkili ders çalışmayı ve Etkili zaman kullanımını öğretme, Fiziksel ve psikolojik olarak uygun öğrenme ortamları hazırlama
Kişisel rehberlik	Sosyal beceriler, İletişim becerileri , Stresle başa çıkma yolları, Problem çözme ve karar verme becerileri, Çatışma çözme becerileri, Öfkeyi etkili olarak ifade etme becerileri, Etkili davranma becerileri gibi psikolojik becerileri geliştirme, Bedeni tanıma ve ergenlik dönemi ile ilgili gelişimsel bilgiler sunma.

Sözü edilen etkinliklerin bazıları hali hazırda gerçekleştirildiği için önerilen şekil, danışmanlara hangi etkinlikleri yapmadıklarını gözden geçirebilmelerine yarayabilir. Böylece şekil, psikolojik danışmanın diğer rehberlik hizmetlerinin yanı sıra önleyici rehberlik hizmetlerine ağırlık vermesinde, bu konudaki çalışmalarına yön vermesinde yardımcı olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Rehberliğin önleme işlevini daha etkin bir hale getirmek için danışman eğitimi sırasında öğrencilere ilgili derslerde buna ilişkin görüşlerden, yapılabilecek etkinliklerden ve bunların gereğinden söz edilebilir. Bu tip görüşlerin gerekliliği bir çok yazar tarafından dile getirilmekte (Conyne, 1997; Romano, 2002b) ve bazı üniversitelerde önleme bir ders olarak okutulmaktadır. Cincinnati (Conyne), Minnesota (Romano), Stanford (Krumboltz) ve Penn State (Matthews) Üniversiteleri (Romano, 2002b) bu konuda verilebilecek örneklerden bazılarıdır. Bu kişiler, bağ-

lantı kurularak ders planlarına ulaşılan akademisyenlerdir. Danışmanlık eğitimi sırasında öğrencilerin önleme anlamında yapılabilecek ya da yapılmış bazı örnekleri görmeleri ya da uygulamaları sağlanabilir. Kuramsal çerçeveye oturtularak programlar hazırlanabilir ve hazırlanan programların etkililiği araştırılarak etkililiği anlaşılan programların yaygınlaştırılması için hizmet içi programları hazırlanabilir.

Milli Eğitim Bakanlığının, yeni güncelleştirilen Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğinin 12. maddesinde rehberlik hizmetlerinde gelişimsel ve koruyucu (önleyici) yaklaşımın esas olduğu belirtilmiştir (TC Resmi Gazete, 2001). Bakanlığın bu konudaki vurgulanması bakanlık tarafından gerçekleştirilen hizmet içi eğitimlerde okullarda halen çalışan psikolojik danışmanlara bu konuda eğitim verilebileceğinin işareti olarak değerlendirilebilir. Eğitimleri süresince psikolojik danışma ve rehberliğin mantığını öğrenmeleri nedeniyle psikolojik danışmanlara önleyici hizmetlerle ilgili verilecek hizmet içi eğitimler kısa süreli ve çok etkili olabilir. Önleyici rehberlik çalışmalarını yaygınlaştırmanın zihinsel sağlık açısından sağlıklı gençlerin yetiştirilmesi, psikolojik danışmanların zamanlarını daha etkili kullanmalarını sağlaması, yapılan etkinliklerin etkilerinin ölçülebilmesi ve görülmesi gibi çok fazla yararı olabilecektir. Bu sayede fazla iş yapmamakla, odalarından çıkmamakla suçlanan rehber öğretmenlerin (psikolojik danışmanların) etkili olan etkinlikler yaptıklarının görülmesi işlevlerinin daha fazla anlaşılmasına, saygı görmelerine yarayabilecektir. Psikolojik danışmanların önleme çalışmalarını diğer çalışmalarının yanında haftalık görüşmeler biçiminde planlayabilirler ya da hazır olan bazı programlardan yararlanabilirler. Esasen sağlıklı ve etkili bir okul rehberlik programında bireysel ya da grupta danışma yapma ya da diğer etkinliklerin yanı sıra önleme çalışmalarının da dengeli olarak yer alması gerekmektedir (Baker, 2000). Rehberliğin tüm işlevlerine yönelik etkinliklere okulun ve öğrencilerin gelişimsel özelliklerine ve gereksinimlerine göre yer vermek danışmanlık hizmetlerinin başarısı için temeldir.

KAYNAKÇA

- Abreu, Jose M and Newcomb, Michael D. (2002). Promoting healthy life styles among adolescents, in CL Juntinen and D. R Atkinson, ed., *Counseling Across the Life Span: Prevention and Treatment*, Sage Publications, 93-111.
- Albee, George W. (1996). Revolutions and counterrevolutions in prevention, *American Psychologist*, 51(11), , 1130-1133.
- Albee, George W., Ryan W. (1998) An overview of primary prevention, *Journal of Mental Health*, 5, 441-450.
- Baker Stanley B. (2000). *School Counseling for 21st Century*. Third edition, Merrill Prentice Hall.
- Baker, Stanley B., Shaw Merville.C.(1987). *Improving counseling through primary prevention*. Ohio: Merrill Publishing Company. A Bell & Howell Company.

- Bond, Lynne A, Burns, Catherine E (1998). Investing in parents' development as an investment in primary prevention. *Journal of Mental Health*, 7(5), 493-503.
- Botvin, Gilbert J, Dusenbury, Linda (1989) Substance abuse prevention and of competence. In Bond LA, Compas Bruce E (Ed) *Primary prevention and promotion in the schools. Primary prevention of psychotherapy*, 146-178.
- Caplan, Gerald, Caplan, Ruth B. (2000). The Future of Primary Prevention. *The Journal of Primary Prevention*, 21(2), 131-136.
- Caplan, Gerald (1964) *Principles of Preventive Psychiatry*. New York Basic Books.
- Capuzzi, David, Gross, Douglas R (2000). Approaches to prevention. In Capuzzi David, Gross Douglas R (ed) *Youth at Risk: A Prevention Resource for Counselors, Teachers and Parents*, 3rd Ed., 23-39.
- Catalano, Richard F., Berglund ,M Lisa, Ryan Jeanne , AM, et al. (2002). Positive Youth development in the United States: Research findings on evaluations of Positive Youth Development Programs. *Prevention and treatment*, 5, article 15.
- Conyne, Robert K. (1997). Educating students in preventive counseling. *Counselor Education and Supervision*, 36 (4), 259- 270.
- Conyne, Robert K. (1983). Two critical issues in Primary Prevention: What it is and how to do it? *The Personnel and Guidance Journal*, 61 (6), 331-334.
- Conyne, Robert K. (2000). Prevention in counseling psychology: At long last, has the time now come. *Counseling psychologist*, 28 (6), 838-844.
- Cowen, Emory L. (1994). The enhancement of psychological wellness: Challenges and opportunities. *American Journal of Community Psychology* 22, 149-179.
- Cowen, Emory L. (1986). Primary prevention in mental health ten years of retrospect and ten years of prospect". In M Kessler and SE Goldstein (Ed) *A decade of progress in primary prevention*. University press of New England, 3-45.
- Cowen, Emory. L (1997). School and the enhancement of children's wellness: some opportunities and some limiting factors. In RP Weissberg, TP Gullotte (Ed), *Healty children 2010: establishing preventive services*. Issues in Children's and families' lives Vol 9, 97-123.
- Cowen, Emory. L (2001). The use and misuse of some positively valenced community concept. *Community Mental Health Journal*, 37 (1), 3-13.
- Doğan, Süleyman (2001). Psikolojik danışma ve rehberlik lisans programlarının yeniden yapılandırılması için çağrı, 3-5 September 2001. Altıncı Türk PDR Kongresinde sunulan bildiri, ODTU.
- Durlak, Joseph A. (1997). Primary prevention programs in schools. *Advances in Clinical Child Psychology*, 19, 283-318.
- Elias, Maurice J. (1995). Primary prevention as health and social competence promotion. *The Journal of Primary Prevention*, 16(8), 5-24.
- Elias, Maurice.J., Bruene-butler, Linda, Blum L. et al.. (1997). How to launch a social and emotional learning program. *Educational Leadership*, 54(8), 15-19.

- Gibson, Robert L and Mitchell, Mariannne H. (1995). *Introduction to Counseling and Guidance*, 4th Ed. Merrill, Prentice Hall.
- Kaplan, Robert M. (2000). Two pathways to prevention. *American Psychologist*, 55 (4), 382-396.
- Kleist David M., White Lyle J. (1997). The values of counseling: Disparity between philosophy of prevention in counseling and counselor practice and training. *Counseling and Values*, 41 (2), 128-140.
- Kolbe, Llyod J. (1997). Meta-analysis of interventions to prevent mental health problems among youth: A public health commentary. *American Journal of Community psychology*, 25 (2), 227-233.
- Lambie, Rosemary A., Leone, Susan D. and Martin Christopher K. (2002). Fostering resilience in children and youth. In Jon Carlson ve Judith Lewis (ed), *Counseling Adolescent*, Love Publishing, 87-119.
- Magyary, Diane. (2002). Positive mental health: A turn of the century perspective, *Issues in Mental Health Nursing*, 23(4), 3331-3350.
- McWhirter, Ellen L. (1991). Empowerment in counseling. *Journal of Counseling and Development*, 69(3), (1991): 222-227.
- Munoz, Ricardo F., Mrazek, Patricia J. Haggerty, Robert J. (1996). Institute of medicine Report on Prevention of Mental Disorders; Summary and Commentary, *American Psychologist*, 51 (11), 1116-112.
- Myrick, Robert D. (1993). *Developmental Guidance and Counseling: A Practical Approach*, 2nd ed. Educational Media Corporation.
- Neumark-Sztainer D, Martin SL, Story M. (2000). School based programs for obesity prevention: What do adolescents recommend? *American Journal of Health*, 14, 232-235.
- Newsome, Debbie W., Gladding, Samuel (2003). Counseling in individuals and groups in school. In Bradley T Erford (ed), *Transforming the School Counseling Profession*. Merrill Prentice Hall. 209-230.
- Omizo, Michael M. and Omizo, Sharon A. (1992). Promoting wellness among elementary school children, *Journal of Counseling and Development*, 71(2), 194-199.
- Perry, Melissa J., Albee, George W., Bloom, Martin, Gullotta Thomas P. (1996). Training and caree paths in primary prevention, *Journal of Primary Prevention*, 16 (4); 357-371.
- Reese, Le'Roy E. (2002). Counseling psychology and public health, *Prevention Newsletter*, issue 7, APA Division 17, Prevention Section. 4-5.
- Romano, John L., Hage, Sally. M. (2000). Prevention and counseling psychology; Revitalizing commitments for the 21st century. *Counseling Psychologist*, 28 (6), 733-763.
- Romano, John L. (2002a). Discussant Summary, *Prevention Newsletter*, issue 7, APA Division 17, Prevention Section, 3-4.
- Romano, John L. (2002b). Teaching prevention in counseling psychology, *Prevention Newsletter*, issue 7, APA Division 17, Prevention Section, 4.
- Rowney, Georgeann C., Quinn Mary M. (2000). Prevention of behavior problems in schools, *Reclaiming Children and Youth*, 9 (12), 107-113.

- Shaw, Merville C. (1986). The prevention of learning and interpersonal problems. *Journal of Counseling and Development*, 64 (10), 624- 627.
- Shaw, Merville C., Goodyear, Rodney K. (1984). Prologue to primary prevention in schools. *The Personnel and Guidance Journal*, 62 (8), 444-446.
- Svanberg, Per O.G. (1998). Attachment, resilience and prevention. *Journal of Mental Health*, 7(6), 543-578.
- Sweeney, T.J. (2002). Counseling Historical Origins and Philosophical Roots. In D.C. Locke, J.E. Myers, and E.L Herr (Eds.), *The handbook of Counseling* (3-25). Thousand Oaks, CA.
- TC Resmi Gazete, 17.04. 2001 Tarih ve 24376 sayılı.
- Waldo, Mike. (2002). Group preventive Interventions; Design, funding, implementation, evaluation. *Prevention Letter*, APA Division 17, Prevention Section, Issue 7: 1-2.
- Wiley, Angela and Rappaport, Julian (2000). Empowerment, wellness and the politics of development. In Dante. Cicchetti, Julian. Rappaport, Irwin Sandler, Roger P Weissberg ed. *The Promoting of Wellness in Children and Adolescents*. CWLA Press, 59-100.
- Winett, R.A (1998). Prevention: A proactive-developmental-ecological perspective. In, Thomas H Ollendick and Michel Hersen, (Ed). *Handbook of Child Psychopathology* (3rd ed). New York, NY, US: Plenum Press. 637-671.
- Yıldırım, I. Ve Ergene, T. (2001). Psikolojik danışmanlara yeterlik kazandırmaları açısından Türkiyedeki psikolojik danışma ve rehberlik lisans programları. 3-5 September 2001. Altıncı Türk PDR Kongresinde sunulan bildiri ODTU.

(*) Yazar şu an (ocak 2002-mayıs 2003 tarihleri arasında), Kuzey Carolinada UNCG de misafir öğretim üyesi olarak bulunmaktadır. Elektronik posta adresi f_korkut@uncg.edu, korkutfidan@yahoo.com, Yazışma adresi: UNCG, Col. Of Education. CED Department. Po Box 26170, Greensboro, NC, 27402-6170, USA